

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/1/1/98

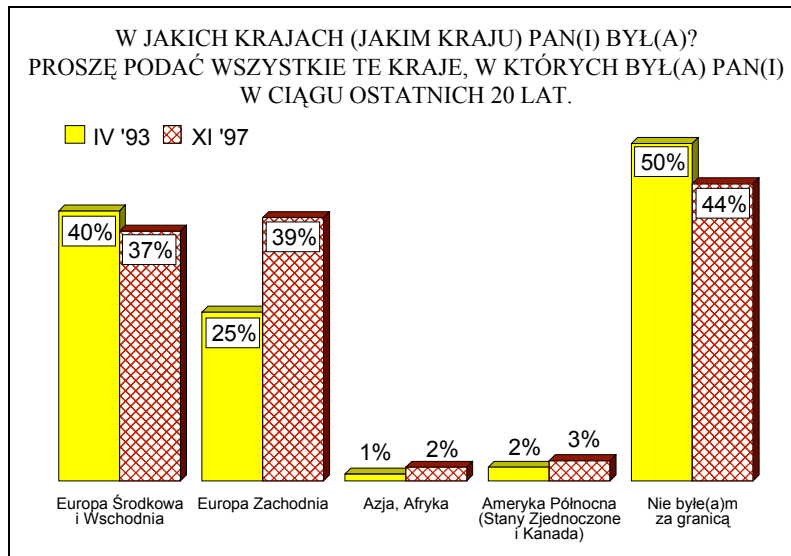
CZY POLACY ZNAJĄ ŚWIAT?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ 1998

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Ponad połowa dorosłych Polaków była za granicą. Nasi rodacy coraz częściej podróżują do krajów Europy Zachodniej.

- Prawie dwie trzecie Polaków nie zna żadnego języka obcego. Pozostali rodacy mogą porozumiewać się głównie po rosyjsku.

Znajomość języka obcego w takim stopniu, aby móc się nim porozumieć		CBOS
Rosyjski	24%	
Angielski	9%	
Niemiecki	9%	
Francuski	2%	
Włoski	1%	
Inny	1%	
Nie znam żadnego języka	63%	

Przez długie lata Polacy mieli bardzo ograniczone możliwości wyjazdu za granicę. Szczególnie dotyczyło to państw zachodnich, podróżowanie bowiem do tzw. krajów demokracji ludowej już w latach siedemdziesiątych nie było rzadkością. Od około połowy lat osiemdziesiątych Polacy w coraz większym stopniu zaczęli „poruszać się” po świecie. Jednak pełna swoboda podróżowania jest jednym z tych nowych zjawisk w naszym życiu, które przyniósł początek bieżącej dekady. Wraz z upadkiem komunizmu zniknęły trudności z uzyskaniem paszportu, a następnie w ciągu kilku lat wiele krajów, nie tylko europejskich, zniosło wobec Polaków obowiązek wizowy. Wyjazd za granicę stał się zatem już tylko kwestią finansową.

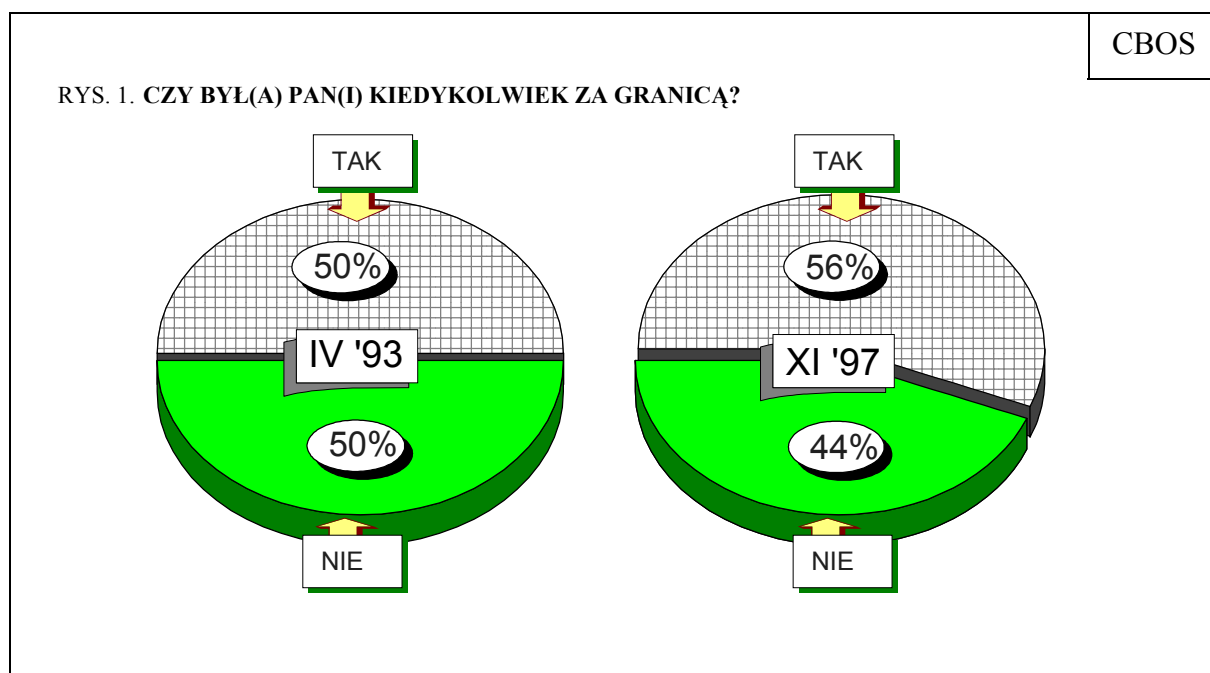
W jakim stopniu Polacy korzystają z tych możliwości? Odpowiedź na to pytanie jest równocześnie ważnym przyczynkiem do znacznie szerszego problemu: czy zbliżająca się integracja z Europą Zachodnią, od której przez dziesięciolecia dzieliła nas „żelazna kurtyna”, będzie wejściem w świat nieznany czy też już w mniejszym lub większym stopniu „oswojony”? Pierwszym krokiem do takiego właśnie „oswajania” świata jest wyjazd zagraniczny, pozwalający korygować lub odrzucać dotychczasowe wyobrażenia i stereotypy, oparte na różnych przekazach pośrednich - bardziej lub mniej wiarygodnych. Jest to oczywiście problem wymagający głębokich i wielostronnych badań. Jednak punktem wyjścia takich rozważań powinno być ustalenie, ilu Polaków przebywało kiedykolwiek, choćby krótko, za granicą, a w szczególności w krajach Europy Zachodniej. W jednym z ostatnich sondaży CBOS¹ poruszyliśmy między innymi właśnie kwestię wyjazdów zagranicznych Polaków.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (90) przeprowadzono w dniach 20-25 listopada ‘97 na 1159-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

KTO WYJEŹDŹA ZA GRANICĘ?

Interesowały nas nie tyle wyjazdy w ostatnich latach, ile w ogóle pobyt za granicą (choćby jednorazowy) oraz kierunki tych wyjazdów. Podobne pytanie zadaliśmy przed niespełna pięciu laty², a zatem mamy możliwość zaobserwowania pewnych zmian w tym zakresie.

Trzeba pamiętać, że poprzednie dane pochodzą z okresu, kiedy już od kilku lat nie było ograniczeń paszportowych. To zapewne tłumaczy fakt, że odsetek Polaków, którzy „widzieli świat”, wzrósł stosunkowo niewiele. Dość charakterystyczne są jednak przyrosty w niektórych grupach społeczno-demograficznych. Chodzi o te kategorie, których przedstawiciele wyjeżdżali relatywnie rzadziej. Fakt pobytu za granicą zależy bowiem bardzo silnie od cech wyznaczających położenie społeczne badanych - przede wszystkim od wykształcenia i grupy zawodowej, a także, choć w mniejszym stopniu, od miejsca zamieszkania. Na pytanie: *Czy był(a) Pan(i) kiedykolwiek za granicą?* twierdząco odpowiedziało - zarówno w kwietniu '93, jak i w listopadzie '97 - około 90% badanych

² Por. komunikat CBOS „Opinie o upodabnianiu się Polski do Zachodu. Problem otwartości granic dla towarów zagranicznych”, maj '93.

z wyższym wykształceniem, przedstawiciele inteligencji i kadry kierowniczej, a także ponad trzy czwarte mieszkańców największych miast. Co ciekawe, nieco mniejszą rolę w tym względzie odgrywa sytuacja materialna rodziny mierzona przeciętnymi dochodami miesięcznymi na osobę³.

Należy podkreślić, że w porównaniu z rokiem '93 odsetek badanych, którzy byli za granicą, wzrósł o blisko 20 punktów procentowych wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, o ponad 10 punktów wśród rolników i robotników wykwalifikowanych oraz mieszkańców miast średniej wielkości. Można zatem mówić o pewnej „demokratyzacji” podróży zagranicznych.

W znacznie mniejszym natomiast stopniu niż od cech społecznych wyjazdy zagraniczne uzależnione są od płci i wieku badanych. Interesujące jednak jest, że obecnie osoby „bywałe w świecie” spotykamy częściej wśród mężczyzn niż kobiet, podczas gdy pięć lat temu proporcje te były wyrównane. Jeśli zaś chodzi o wiek, to poprzednio wśród badanych do 55 roku życia proporcje wyjeżdżających do niewyjeżdżających były podobne, natomiast wśród tych, którzy przekroczyli ten wiek, odsetek wyjeżdżających spadał. Obecnie jedynie w najstarszej grupie wieku (powyżej 64 roku życia) spotykamy mniej osób, które były za granicą, niż wśród młodszych. Jednocześnie zaczyna się wyróżniać grupa najaktywniejszych „podróżników” - są to ludzie w średnim wieku, między 35 a 44 rokiem życia. Wśród nich prawie dwie trzecie stanowią ci, którzy już wyjeżdżali za granicę.

Trzeba dodać, że podobnie zróżnicowane jest posiadanie paszportu. Można zakładać, że ci, którzy go nie mają, nie myślą o wyjeździe za granicę w najbliższej przyszłości. Ważny paszport ma 41% ogółu badanych. Charakterystyczne, że poza zróżnicowaniami zależnymi od cech wyznaczających położenie społeczne posiadanie paszportu jest też uzależnione (wraźniej niż sam fakt pobytu za granicą) od wieku badanych - paszport ma ponad połowa młodzieży (do 24 roku życia).

---

³ Por. 1 tabelę aneksową.

JAKIE KRAJE ZNAJĄ POLACY?

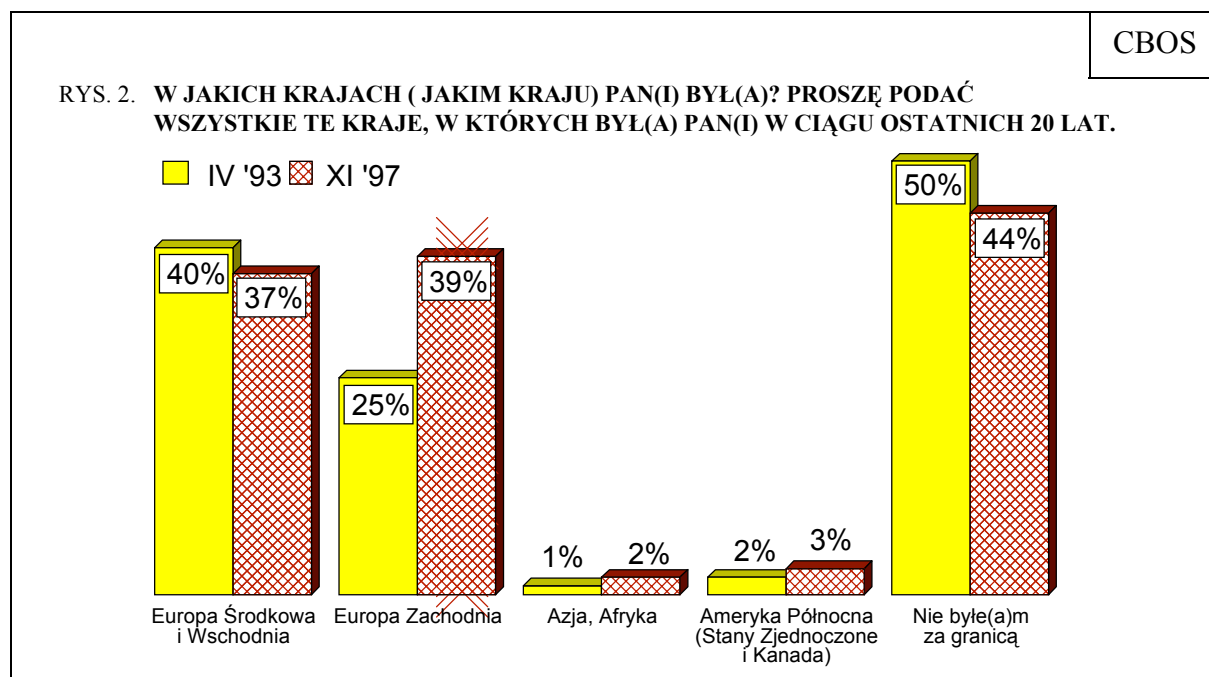
Nie jest zaskakujące, że najczęściej odwiedzamy sąsiednie państwa. Badanych, którzy byli za granicą, zapytaliśmy, w jakich krajach byli w ciągu ostatnich dwudziestu lat. Wybraliśmy taką cezurę czasową, by wyeliminować osoby, które w ogóle były kiedyś za granicą, ale potem już nie wyjeżdżały. W badanej próbie stanowiły one tylko niespełna 3%. Pozostali wskazywali kraj lub kraje, które odwiedzili w ciągu dwóch dekad. Okazało się, że co trzeci Polak był w Niemczech i niemal co trzeci w Czechach lub Słowacji (odpowiednio 33% i 30%). Czechy i Słowację potraktowaliśmy łącznie, jako że trudno byłoby dokładnie ustalić, który kraj odwiedził badany, jeśli jego wyjazd miał miejsce przed podziałem Czechosłowacji na dwa państwa. W dalszej kolejności odwiedzaliśmy sąsiadów zza wschodniej granicy - w b. ZSRR było łącznie 17% badanych (w tym 5% wymieniło Rosję, 7% ZSRR, nieco ponad 2% Ukrainę i po 1% Litwę i Białoruś). Kolejne państwo to Węgry, które w ciągu ostatnich 20 lat odwiedziło 14% badanych. Następną grupę krajów stanowią: Austria, Włochy i Francja - każdy z nich odwiedziło po 7% badanych. W Bułgarii było 5% Polaków, w Rumunii i Szwecji zaś - po 3% badanych. Inne kraje europejskie wymieniało po około 2% respondentów.

Z krajów zamorskich stosunkowo najczęściej Polacy odwiedzali Stany Zjednoczone (2%) i Kanadę (1%). W Afryce było 1,4% rodaków, natomiast w Azji zaledwie około 0,5% badanych, jeszcze mniej zaś w Australii.

Badani, którzy byli za granicą więcej niż jeden raz, odpowiadali na pytanie, w jakich krajach bywali najczęściej. Okazało się, że wielokrotnie wymieniano te same kraje i to w zbliżonej kolejności.

Wróćmy jednak do krajów najczęściej odwiedzanych przez Polaków. Jeśli potraktujemy łącznie kraje Europy Środkowo-Wschodniej (wraz z b. ZSRR i b. Jugosławią), to przynajmniej w jednym z nich było 37% ogółu badanych, natomiast w pozostałej części Europy - 39% rodaków.

Pod tym właśnie względem w ciągu niespełna pięciu lat, jakie upłynęły od poprzedniego badania, zaszła dość istotna zmiana. W roku '93 Polacy znali przede wszystkim kraje naszego regionu, a w znacznie mniejszym stopniu państwa Europy Zachodniej. Obecnie proporcje te się wyrównały.

Powyższy rysunek pokazuje, w jakim stopniu postępuje „przeorientowanie” zagranicznych wojaży Polaków - Europa Zachodnia przestaje być dla nas *terra incognita*⁴. Znajomość tego regionu świata jest szczególnie duża wśród badanych z wyższym wykształceniem (79%), należących do kadry kierowniczej i inteligencji (76%), przedsiębiorców (68%) oraz mieszkańców największych miast (63%). Znajomością tej części Europy wyróżniają się przede wszystkim osoby w średnim wieku i młodzież.

Jak często w ciągu minionych dwudziestu lat badani wyjeżdżali za granicę i ile krajów odwiedzili? Wśród osób wyjeżdżających za granicę zdecydowanie przeważają osoby, które

⁴ Zjawisko to nasila się coraz bardziej. Ponieważ przedmiotem naszego zainteresowania była przede wszystkim znajomość innych krajów, pytaliśmy o wyjazdy w ciągu ostatnich dwudziestu lat. Jednak warto tu przytoczyć najnowsze dane statystyczne. Otóż w pierwszym półroczu '97 aż 51% osobowego ruchu granicznego przypadało na granicę zachodnią, 37% - na południową, tylko 12% zaś na wschodnią i północną. Por. *Ruch graniczny i wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w I półroczu 1997. Studia i analizy statystyczne*, GUS Departament Produkcji i Usług, Warszawa 1997.

wyjeżdżały kilka razy. Mniej więcej co ósmy Polak był tylko raz za granicą, a co siódmy wyjeżdżał aż osiem razy lub więcej.

		CBOS
Ile razy w ciągu ostatnich 20 lat, czyli od roku 1977, był(a) Pan(i) za granicą?		
1 raz		12%
2-3 razy		14%
4-7 razy		12%
8-12 razy		6%
13-20 razy		4%
21 razy i więcej		4%
Nie był(e)m w ciągu dwudziestu lat za granicą lub nie pamiętam, ile razy był(e)m		3%
Nigdy nie był(e)m za granicą		44%

Jeśli chodzi o liczbę odwiedzonych krajów, to obraz kształtuje się podobnie. Prawie co szósty rodak zna tylko jeden kraj, ponad jedna czwarta zaś - od dwóch do pięciu krajów. Ponadto 7% ogółu badanych to prawdziwe obywateli - osoby znające co najmniej sześć krajów.

		CBOS
Liczba krajów, które badany(a) dotychczas odwiedził(a)		
Jeden		18%
Dwa		13%
Trzy		8%
Cztery		3%
Pięć		3%
Sześć i więcej		7%
Nie był(e)m w ciągu 20 lat za granicą lub nie pamiętam, ile razy był(e)m		3%
Nigdy nie był(e)m za granicą		44%

Ponieważ interesowała nas przede wszystkim znajomość poszczególnych krajów, pytaliśmy badanych o ich wszystkie pobyty za granicą. Znalazły się więc tutaj zarówno jednodniowe wypady mieszkańców rejonów przygranicznych, jak i kilkuletnie pobyty. Aby

więc choć w przybliżeniu określić przeciętną długość wyjazdu, wykluczaliśmy pobyty zarówno jednodniowe, jak i kilkuletnie. Średnia długość wyjazdów, trwających od dwu dni do półtora roku, wynosi nieco powyżej miesiąca (34 dni).

To, jak często badani wyjeżdżają za granicę, a także ile krajów poznali, w znacznej mierze wynika z ich pozycji społecznej. Wykształcenie, przynależność społeczno-zawodowa, dochody rodziny to czynniki, które silnie wpływają zarówno na częstość wyjazdów zagranicznych, jak i liczbę poznanych krajów⁵.

Kim są ludzie, których określiliśmy jako obieżyświatów, znający co najmniej sześć krajów?

Zacznijmy od tego, że równie często można ich spotkać zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn. Należy to podkreślić, jako że więcej kobiet w ogóle nie było za granicą, jak też mniej kobiet niż mężczyzn było tylko w jednym kraju. Mężczyźni nieco częściej niż kobiety znają od dwóch do pięciu krajów. Obieżyświatów niemal w ogóle nie ma wśród mieszkańców wsi, natomiast stosunkowo często można ich spotkać wśród mieszkańców miast liczących powyżej 500 tys. ludności (co piąty badany mieszkaniec miast tej wielkości). Tylko w pojedynczych przypadkach legitymują się oni jedynie wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym, natomiast należy do tej grupy co trzeci badany z wyższym wykształceniem. Osoby znające co najmniej 6 krajów spotkać można jedynie sporadycznie wśród rolników i robotników, często zaś wśród kadry kierowniczej i inteligencji (32%) oraz prywatnych przedsiębiorców (26%).

DEKLAROWANE CELE WYJAZDÓW ZAGRANICZNYCH

Wiadomo, że Polacy jeżdżąc za granicę nie kierują się wyłącznie chęcią poznania świata, lecz także, często zaś przede wszystkim, celami bardziej przyziemnymi. Na Zachód często jeździ się do pracy, na Wschód (bardziej może w przeszłości niż obecnie) - na handel. Nie zmienia to faktu, że każdy wyjazd, niezależnie od jego rzeczywistego czy głównego celu,

---

⁵ Patrz tabele aneksowe 4 i 5.

spełnia także rolę poznawczą. Realia życia w danym kraju można nawet znacznie lepiej poznać pracując „na czarno”, niż jeżdżąc autokarem od muzeum do muzeum. Z drugiej strony wyjazdy zarobkowe, zwłaszcza te związane z drobnym handlem, uważane są za coś wstydlivego, do czego nie wypada się przyznawać. Dlatego do podawanych przez respondentów celów wyjazdu należy podchodzić z pewnym dystansem. Zapytaliśmy badanych, co stanowi główny cel ich wyjazdów? Naturalną rzeczą jest, że wyjeżdża się niekoniecznie w jednym celu, dlatego też prosiliśmy o wskazanie dwóch głównych celów.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE BYŁY ZA GRANICĄ (N=644)

		CBOS
Deklarowane główne cele wyjazdu*		
Cele poznawcze (turystyka, zwiedzanie)	62%	
Zakupy, handel	27%	
Odwiedziny krewnych lub przyjaciół	24%	
Praca zarobkowa	20%	
Wypoczynek, leczenie	17%	
Załatwianie spraw służbowych	7%	
Doskonalenie znajomości języka	2%	
Stypendium naukowe, studia	1%	
Inne	4%	
Trudno powiedzieć	3%	
* Odsetki nie sumują się do 100, gdyż badani mogli wskazać dwa główne cele.		

Blisko dwie trzecie wyjeżdżających jako jeden z dwu głównych celów wyjazdu podało poznanie innych krajów. Jak już wspomniano, wyjazdy wiążą się także z innymi celami, przede wszystkim zarobkowymi - zakupy, handel (ponad jedna czwarta wyjeżdżających) oraz pracą zarobkową (co piąty wyjeżdżający).

Turystyka i wypoczynek to najczęściej główne cele wyjazdu młodzieży, szczególnie uczniów i studentów, a także badanych z wykształceniem średnim i wyższym, kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracowników umysłowych niższego szczebla, a także - choć

niewiele rzadziej - prywatnych przedsiębiorców. Ten cel wyjazdu dominuje też oczywiście wśród osób osiągających najwyższe dochody.

Z kolei praca lub zakupy to najczęściej główny cel wyjazdu badanych w wieku od 25 do 44 lat, mieszkańców wsi oraz małych i średnich miast, ankietowanych z wykształceniem najwyżej średnim, jak również bezrobotnych, a także - jeśli chodzi o zakupy - gospodyń domowych oraz badanych o najniższych stałych dochodach rodziny. Jest to więc dla osób będących w trudnej sytuacji materialnej sposób zarabiania na życie.

Wyjazdy służbowe są domeną przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, mieszkańców wielkich miast. Interesujące, że ten cel wyjazdu nieczęsto wymieniali prywatni przedsiębiorcy. Naukę i doskonalenie języka podawali niemal wyłącznie uczniowie i studenci, sporadycznie także przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji.

Co czwarty wyjeżdżający wymienił także jako jeden z dwóch głównych celów wyjazdu odwiedzin krewnych lub przyjaciół. Szczególnie ważne znaczenie ma to dla osób rzadziej wyjeżdżających za granicę - starszych (powyżej 54 roku życia), rolników, badanych z wykształceniem podstawowym⁶.

Zobaczmy, jak utrzymywanie kontaktów z osobami zamieszkałymi za granicą wiąże się z częstością wyjazdów. Warto przypomnieć, że jeszcze niedawno, przed zmianą ustroju w Polsce, posiadanie zaproszenia od kogoś zamieszkałego za granicą w znacznym stopniu ułatwiało otrzymanie paszportu, a także wizy wjazdowej do krajów zachodnich.

Tabela 1 w procentach

Ile razy w ciągu ostatnich 20 lat, czyli od roku 1977, był(a) Pan(i) za granicą?	Czy ma Pan(i) za granicą krewnych lub przyjaciół, z którymi utrzymuje Pan(i) kontakt?	
	Tak	Nie
Nie był(a)m w tym czasie za granicą	17	83
Był(a)m 1 raz	40	60
- 2 - 3 razy	46	54
- 4 - 7 razy	56	44
- 8 - 12 razy	66	34
- więcej razy	66	34

V Cramera=.391

⁶ Por. 6 tabelę aneksową.

Dane te nie pozwalają na stwierdzenie, co stanowi przyczynę, a co skutek wyjazdu. Innymi słowy - w jakim stopniu utrzymywanie kontaktu z osobami zamieszkałymi za granicą ułatwia wyjazd, w jakim zaś jest jego efektem. Obydwa te czynniki mogą działać jednocześnie, zapewne występują też takie sytuacje, że będąc za granicą zaprzyjaźniamy się z kimś, a później wzajemnie odwiedzamy. Niemniej zależność wyjazdów od utrzymywania osobistych kontaktów jest bardzo widoczna, szczególnie w przypadku osób często jeżdżących za granicę.

CZY ZNAMY JĘZYKI OBCE?

Czy do wyjazdu za granicę potrzebna jest znajomość języka obcego? Zadaliśmy badanym pytanie: *Czy zna Pan(i) na tyle jakiś język obcy, aby móc się nim porozumieć?* Oto związek między deklarowaną możliwością porozumiewania się w obcym języku a wyjazdami za granicę.

Tabela 2

w procentach

Czy był(a) Pan(i) kiedykolwiek za granicą?	Czy zna Pan(i) na tyle jakiś język obcy, aby móc się nim porozumieć?	
	Tak	Nie
Tak	48	52
Nie	22	78

V Cramera=.273

Okazuje się, że wśród badanych, którzy byli za granicą, niespełna połowa zna jakiś język obcy. Wzajemna zależność między możliwością porozumienia się a wyjazdem jest słabsza niż zależność wyjazdów za granicę od utrzymywania kontaktów z osobami tam zamieszkałymi.

To, że wielu badanych nieznajomość języków obcych nie przeszkadza w odwiedzaniu obcych krajów, uwidoczni się jeszcze wyraźniej, gdy przypomnimy sobie kierunki wyjazdów i porównamy z tym, w jakich językach badani mogą się porozumiewać. Obecnie częściej

wyjeżdżamy bowiem w kierunku zachodnim niż wschodnim, natomiast dwie trzecie Polaków władających językiem obcym zna rosyjski.

		CBOS
Znajomość języka obcego w takim stopniu, aby móc się nim porozumieć		
Rosyjski	24%	
Angielski	9%	
Niemiecki	9%	
Francuski	2%	
Włoski	1%	
Inny	1%	
Nie znam żadnego języka obcego	63%	

To, że tylko co czwarty Polak uważa, iż potrafi się porozumieć po rosyjsku, może świadczyć o złym poziomie powszechnego nauczania tego języka w szkołach. Przecież nauczaniem rosyjskiego objęci byli niemal wszyscy, którzy dziś wchodzi w skład badanej przez nas populacji dorosłych mieszkańców Polski.

Znajomość innych języków obcych (poza rosyjskim) jest niewielka. Po angielsku lub niemiecku potrafi porozumieć się co jedenasty badany, inne języki zna niewielu Polaków. Równocześnie co dziesiąty badany wymienił więcej niż jeden język obcy, w którym może się porozumieć. Tym drugim językiem jest jednak przede wszystkim rosyjski.

W ciągu ostatnich lat następuje coraz wyraźniejsze przeorientowanie kierunków zagranicznych wyjazdów Polaków. Obecnie nieco większa liczba badanych zna Europę Zachodnią niż Środkową i Wschodnią. Jeszcze przed pięciu laty zdecydowanie dominowała znajomość krajów naszego regionu.

Mimo zwiększającego się ruchu turystycznego znajomość języków obcych jest dość mała. Prawie dwie trzecie naszych rodaków nie zna żadnego języka obcego. Wśród pozostałych dominuje znajomość rosyjskiego, natomiast po angielsku i niemiecku potrafi się porozumieć co jedenasty badany.

Tabela 1. Czy był(a) Pan(i) kiedykolwiek za granicą?
(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	56	44	1159
Płeć			
Mężczyźni	61	39	549
Kobiety	51	49	610
Wiek			
do 24 lat	56	44	161
25-34	56	44	206
35-44	62	38	273
45-54	57	43	172
55-64	58	42	161
65 lat i więcej	42	58	185
Miejsce zamieszkania			
Wieś	38	62	429
Miasto do 20 tys.	53	47	137
od 21 do 100 tys.	66	34	230
101-500 tys.	67	33	235
501 tys.i więcej mieszk.	78	22	124
Region			
Północny	59	41	135
Zachodni	63	37	121
Środkowozachodni	39	61	174
Środkowy	61	39	198
Wschodni	44	56	142
Południowo-wschodni	50	50	166
Południowo-zachodni	69	31	225
Wykształcenie			
Podstawowe	32	68	356
Zasadnicze zawodowe	52	48	329
Średnie	72	28	366
Wyższe	90	10	108
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier.,inteligencja	88	12	103
Prac.umysł.niż.szczebla	74	26	105
Pracownicy fiz.- umysł.	63	37	82
Robotnicy wykwalifikowani	59	41	142
Robotnicy niewykwalifik.	40	60	54
Rolnicy	33	67	71
Prywatni przedsiębiorcy	82	18	36
Bierni zawodowo			
Renciści	42	58	132
Emeryci	51	49	214
Uczniowie i studenci	60	40	74
Bezrobotni	38	62	69
Gospodynie domowe i inni	41	59	77
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	80	20	137
Sektor państwowy	68	32	126
Sektor prywatny	67	33	257
Spółdzielczość	47	53	26
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 200 zł	37	63	173
201 - 325	50	50	213
326 - 449	49	51	204
450 - 599	65	35	175
Powyżej 599 zł	77	23	213
Ocena własnych war. mater.			
Złe	45	55	351
Średnie	55	45	530
Dobre	70	30	277
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	51	49	53
Raz w tygodniu	54	46	581
Kilka razy w miesiącu	54	46	149
Kilka razy w roku	60	40	272
W ogóle nie uczestniczy	56	44	104
Poglądy polityczne			
Lewica	58	42	233
Centrum	61	39	329
Prawica	60	40	382
Trudno powiedzieć	37	63	215

Tabela 2. Czy ma Pan(i) ważny paszport?

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	41	59	1159
Płeć			
Mężczyźni	48	52	549
Kobiety	35	65	610
Wiek			
do 24 lat	54	46	161
25-34	46	54	206
35-44	46	54	273
45-54	38	62	172
55-64	37	63	161
65 lat i więcej	24	76	185
Miejsce zamieszkania			
Wieś	27	73	429
Miasto do 20 tys.	43	57	137
od 21 do 100 tys.	49	51	230
101-500 tys.	49	51	235
501 tys.i więcej mieszk.	56	44	124
Region			
Północny	53	47	135
Zachodni	46	54	121
Środkowozachodni	31	69	174
Środkowy	39	61	198
Wschodni	35	65	142
Południowo-wschodni	34	66	166
Południowo-zachodni	50	50	225
Wykształcenie			
Podstawowe	19	81	356
Zasadnicze zawodowe	39	61	329
Średnie	54	46	366
Wyższe	77	23	108
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	77	23	103
Prac.umysł.niż.szczebla	50	50	105
Pracownicy fiz.- umysł.	44	56	82
Robotnicy wykwalifikowani	52	48	142
Robotnicy niewykwalifik.	33	67	54
Rolnicy	24	76	71
Prywatni przedsiębiorcy	81	19	36
Bierni zawodowo			
Renciści	18	82	132
Emeryci	28	72	214
Uczniowie i studenci	55	45	74
Bezrobotni	33	67	69
Gospodynie domowe i inni	30	70	77
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	61	39	137
Sektor państwowy	50	50	126
Sektor prywatny	59	41	257
Spółdzielczość	23	77	26
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 200 zł	26	74	173
201 - 325	30	70	213
326 - 449	38	62	204
450 - 599	42	58	175
Powyżej 599 zł	64	36	213
Ocena własnych war. mater.			
Złe	32	68	351
Średnie	40	60	530
Dobre	54	46	277
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	48	52	53
Raz w tygodniu	37	63	581
Kilka razy w miesiącu	38	62	149
Kilka razy w roku	47	53	272
W ogóle nie uczestniczy	48	52	104
Poglądy polityczne			
Lewica	43	57	233
Centrum	44	56	329
Prawica	46	54	382
Trudno powiedzieć	25	75	215

Tabela 3. W jakich krajach (jakim kraju) Pan(i) był(a)? Proszę podać wszystkie te kraje, w których był(a) Pan(i) w ciągu ostatnich 20 lat. 1 - Europa Środkowa i Wschodnia; 2 - Europa Zachodnia; 3 - Azja, Afryka; 4 - Ameryka Północna (Stany Zjednoczone i Kanada); 5 - Nie był(e) ani za granicą lub był(e) ponad 20 lat temu (%)

	1	2	3	4	5	Liczba osób
Ogółem	37	39	2	3	47	1159
Płeć						
Mężczyźni	38	44	3	3	41	549
Kobiety	36	35	2	2	53	610
Wiek						
do 24 lat	42	40	2	2	44	161
25-34	33	45	2	2	45	206
35-44	43	47	2	1	40	273
45-54	38	35	2	3	48	172
55-64	41	38	4	2	47	161
65 lat i więcej	23	24	3	6	64	185
Miejsce zamieszkania						
Wieś	22	23	1	1	65	429
Miasto do 20 tys.	38	37	1	1	49	137
od 21 do 100 tys.	49	45	1	3	36	230
101-500 tys.	43	50	3	2	37	235
501 tys. i więcej mieszk.	51	63	10	11	27	124
Region						
Północny	35	48	2	2	44	135
Zachodni	41	47	2	1	42	121
Środkowo-zachodni	16	31	2	1	63	174
Środkowy	39	47	5	5	43	198
Wschodni	35	26	1	5	57	142
Południowo-wschodni	35	29	2	4	53	166
Południowo-zachodni	53	44	3	0	35	225
Wykształcenie						
Podstawowe	20	16	2	2	72	356
Zasadnicze zawodowe	29	37	1	0	51	329
Średnie	51	52	2	3	31	366
Wyższe	72	79	10	10	12	108
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	70	76	7	5	13	103
Prac. umysł. niż. szczebla	55	53	1	4	29	105
Pracownicy fiz.- umysł.	48	35	0	0	40	82
Robotnicy wykwalifikowani	27	46	3	2	43	142
Robotnicy niewykwalifik.	19	28	0	0	61	54
Rolnicy	20	21	0	0	67	71
Prywatni przedsiębiorcy	67	68	0	3	20	36
Bierni zawodowo						
Renciści	26	21	2	3	61	132
Emeryci	31	31	3	4	57	214
Uczniowie i studenci	47	47	4	5	40	74
Bezrobotni	23	29	3	0	64	69
Gospodynie domowe i inni	26	30	4	1	60	77
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	65	56	4	6	22	137
Sektor państwowy	44	50	2	1	35	126
Sektor prywatny	42	52	3	2	35	257
Spółdzielczość	26	33	0	0	57	26
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 200 zł	21	24	3	0	64	173
201 - 325	29	32	2	1	54	213
326 - 449	31	33	1	0	55	204
450 - 599	51	43	1	4	37	175
Powyżej 599 zł	55	63	5	7	25	213
Ocena własnych war. mater.						
Źle	26	32	4	3	58	351
Średnie	38	35	1	1	49	530
Dobre	49	55	2	5	32	277
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	41	38	0	1	51	53
Raz w tygodniu	35	34	3	3	50	581
Kilka razy w miesiącu	31	41	1	2	49	149
Kilka razy w roku	41	45	3	2	41	272
W ogóle nie uczestniczy	41	48	1	4	44	104
Poglądy polityczne						
Lewica	38	34	3	3	47	233
Centrum	41	44	1	2	42	329
Prawica	42	47	5	5	41	382
Trudno powiedzieć	21	23	0	0	68	215

Tabela 4. A ile razy w ciągu ostatnich 20 lat, czyli od roku 1977, był(a) Pan(i) za granicą?
1 - 1 raz; 2 - 2-3 razy; 3 - 4-7 razy; 4 - 8 razy i więcej; 5 - Nie był(e)a(m) za granicą
lub był(e)a(m) ponad 20 lat temu

(%)

	1	2	3	4	5	Liczba osób
Ogółem	12	14	12	14	47	1159
Płeć						
Mężczyźni	15	15	13	17	41	549
Kobiety	10	14	11	12	53	610
Wiek						
do 24 lat	11	18	13	14	44	161
25-34	13	16	10	17	45	206
35-44	12	15	14	18	41	273
45-54	11	17	12	14	46	172
55-64	14	13	13	14	46	161
65 lat i więcej	11	7	11	7	64	185
Miejsce zamieszkania						
Wieś	11	10	7	6	65	429
Miasto do 20 tys.	11	10	15	15	50	137
od 21 do 100 tys.	13	20	10	22	35	230
101-500 tys.	13	15	17	17	37	235
501 tys. i więcej mieszk.	12	21	20	21	26	124
Region						
Północny	13	12	13	18	44	135
Zachodni	10	19	11	20	40	121
Środkowo-zachodni	11	15	6	6	62	174
Środkowy	13	13	14	19	42	198
Wschodni	9	17	9	7	57	142
Południowo-wschodni	15	11	10	10	53	166
Południowo-zachodni	12	14	18	20	36	225
Wykształcenie						
Podstawowe	9	7	7	5	72	356
Zasadnicze zawodowe	16	15	6	13	50	329
Średnie	13	19	18	18	31	366
Wyższe	6	19	28	35	12	108
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	10	19	23	35	14	103
Prac. umysł. niż. szczebla	17	18	17	19	29	105
Pracownicy fiz.- umysł.	15	10	21	13	41	82
Robotnicy wykwalifikowani	19	17	5	18	41	142
Robotnicy niewykwalifik.	11	9	4	13	64	54
Rolnicy	9	10	7	7	67	71
Prywatni przedsiębiorcy	6	10	31	32	22	36
Bierni zawodowo						
Renciści	15	12	7	4	60	132
Emeryci	12	11	11	9	57	214
Uczniowie i studenci	5	22	16	16	40	74
Bezrobotni	6	18	8	5	63	69
Gospodynie domowe i inni	6	14	7	14	59	77
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	12	16	22	29	22	137
Sektor państwowy	13	18	15	20	34	126
Sektor prywatny	17	15	13	20	36	257
Spółdzielczość	16	7	6	14	57	26
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 200 zł	12	10	7	7	64	173
201 - 325	11	19	9	9	53	213
326 - 449	15	10	11	11	54	204
450 - 599	12	17	16	17	37	175
Powyżej 599 zł	11	17	21	25	26	213
Ocena własnych war. mater.						
Złe	11	10	10	12	57	351
Średnie	13	17	12	10	48	530
Dobre	12	16	15	25	33	277
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	14	11	13	11	51	53
Raz w tygodniu	13	15	11	11	50	581
Kilka razy w miesiącu	12	12	14	13	49	149
Kilka razy w roku	11	13	15	20	41	272
W ogóle nie uczestniczy	6	19	9	20	46	104
Poglądy polityczne						
Lewica	15	13	10	17	46	233
Centrum	12	17	14	14	42	329
Prawica	13	14	14	18	41	382
Trudno powiedzieć	7	13	7	6	67	215

Tabela 5. Liczba krajów, które badany(a) dotychczas odwiedził(a) w ciągu ostatnich 20 lat. 1 - Nie był(a) za granicą w ciągu ostatnich 20 lat lub był(a) ponad 20 lat temu; 2 - Był(a) w jednym kraju; 3 - Był(a) w 2-5 krajach; 4 - Był(a) co najmniej w 6 krajach

	(%)				Liczba osób
	1	2	3	4	
Ogółem	47	18	27	7	1159
Płeć					
Mężczyźni	41	23	29	7	549
Kobiety	53	14	25	7	610
Wiek					
do 24 lat	44	23	26	7	161
25-34	45	22	26	7	206
35-44	40	19	32	9	273
45-54	48	14	31	7	172
55-64	47	17	27	10	161
65 lat i więcej	64	14	18	3	185
Miejsce zamieszkania					
Wieś	65	16	16	2	429
Miasto do 20 tys.	49	18	29	4	137
od 21 do 100 tys.	36	22	34	8	230
101-500 tys.	37	22	30	11	235
501 tys. i więcej mieszk.	27	13	41	19	124
Region					
Północny	44	23	27	6	135
Zachodni	42	18	30	10	121
Środkowo-zachodni	63	22	12	3	174
Środkowy	43	14	31	13	198
Wschodni	57	12	27	4	142
Południowo-wschodni	52	19	20	9	162
Południowo-zachodni	35	20	39	6	225
Wykształcenie					
Podstawowe	72	14	14	1	356
Zasadnicze zawodowe	51	25	22	2	329
Średnie	31	20	38	11	366
Wyższe	12	8	49	32	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	13	11	44	32	103
Prac. umysł. niż. szczebla	29	24	37	11	105
Pracownicy fiz.- umysł.	40	22	34	4	82
Robotnicy wykwalifikowani	43	32	22	3	142
Robotnicy niewykwalifik.	61	24	14	0	54
Rolnicy	67	10	21	1	71
Prywatni przedsiębiorcy	20	7	48	26	36
Bierni zawodowo					
Renciści	61	18	19	2	132
Emeryci	57	16	24	3	214
Uczniowie i studenci	40	16	31	13	74
Bezrobotni	64	12	22	2	69
Gospodynie domowe i inni	60	17	20	2	77
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	22	17	42	19	137
Sektor państwowy	35	24	35	7	126
Sektor prywatny	35	24	30	11	257
Spółdzielczość	57	24	9	10	26
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	64	17	17	1	173
201 - 325	54	22	20	4	213
326 - 449	55	20	21	4	204
450 - 599	37	18	38	6	175
Powyżej 599 zł	25	14	42	18	213
Ocena własnych war. mater.					
Złe	58	16	22	4	351
Średnie	49	21	26	4	530
Dobre	32	16	35	17	277
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	51	17	28	4	53
Raz w tygodniu	50	18	26	6	581
Kilka razy w miesiącu	49	23	22	6	149
Kilka razy w roku	41	19	32	9	272
W ogóle nie uczestniczy	44	13	27	16	104
Poglądy polityczne					
Lewica	47	18	29	6	233
Centrum	42	21	30	7	329
Prawica	41	18	29	12	382
Trudno powiedzieć	68	15	17	1	215

Tabela 6. Jakież były główne cele tych wyjazdów? Proszę wskazać nie więcej niż dwa główne cele. 1 - Turystyka, zwiedzanie; 2 - Wypoczynek, leczenie; 3 - Zakupy, handel; 4 - Praca zarobkowa; 5 - Załatwianie spraw służbowych; 6 - Doskonalenie znajomości obcego języka (języków); 7 - Studia, stypendium naukowe; 8 - Odwiedziny u krewnych lub przyjaciół; 9 - Inny cel; 10 - Trudno powiedzieć

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Liczba osób
Ogółem	62	17	27	20	7	2	1	24	3	3	644
Płeć											
Mężczyźni	54	13	30	31	10	1	2	18	5	2	336
Kobiety	70	21	23	8	4	3	1	30	2	5	308
Wiek											
do 24 lat	71	30	27	9	0	7	0	13	9	0	90
25-34	64	8	37	35	4	2	1	21	2	0	114
35-44	61	18	33	28	8	1	0	17	3	2	170
45-54	60	13	25	19	11	0	4	24	3	3	98
55-64	58	17	15	13	13	1	2	33	1	7	93
65 lat i więcej	55	15	12	5	7	0	0	43	3	13	78
Miejsce zamieszkania											
Wieś	53	12	33	23	2	0	0	22	3	6	162
Miasto do 20 tys.	63	17	40	29	6	1	2	12	2	1	72
od 21 do 100 tys.	67	21	32	16	5	2	0	28	3	1	152
101-500 tys.	60	18	19	16	9	3	4	26	4	5	158
501 tys. i więcej mieszk.	69	15	11	21	18	4	1	25	6	3	97
Region											
Północny	58	17	23	18	5	0	1	31	2	1	79
Zachodni	46	12	37	28	7	2	0	24	3	5	76
Środkowozachodni	68	7	24	24	15	2	0	20	4	3	69
Środkowy	70	21	17	22	4	2	3	15	2	4	120
Wschodni	70	5	19	28	4	3	0	36	6	1	62
Południowo-wschodni	53	24	31	19	8	1	2	35	8	4	82
Południowo-zachodni	64	20	33	12	6	2	1	29	2	4	155
Wykształcenie											
Podstawowe	52	13	22	13	3	1	0	31	4	11	116
Zasadnicze zawodowe	48	10	31	34	4	0	0	20	4	2	170
Średnie	71	21	29	16	4	3	0	22	4	2	262
Wyższe	71	21	15	17	26	2	8	27	1	1	97
Grupa społ.-zaw. pracujący											
Kadra kier., inteligencja	76	20	16	18	23	4	6	24	0	1	91
Prac. umysł. niż. szczebla	68	16	36	16	6	1	1	19	4	2	77
Pracownicy fiz.- umysł.	57	23	33	17	7	0	0	18	9	4	52
Robotnicy wykwalifikowani	56	14	31	46	2	0	0	12	4	0	83
Robotnicy niewykwalifik.	35	16	38	25	10	0	0	24	0	0	22
Rolnicy	59	10	36	24	0	0	0	28	6	0	23
Prywatni przedsiębiorcy	64	11	36	32	14	0	0	17	3	3	30
Bierni zawodowo											
Renciści	50	14	19	28	2	0	0	28	1	4	56
Emeryci	60	13	19	3	6	1	1	37	2	13	109
Uczniowie i studenci	81	28	20	11	0	14	0	15	8	0	44
Bezrobotni	53	16	27	33	5	0	4	21	8	0	26
Gospodynie domowe i inni	51	20	39	6	2	0	1	41	1	0	32
Pracujący poza rolnictwem											
Sfera budżetowa	71	19	26	15	9	2	4	24	4	2	110
Sektor państwowy	63	16	31	25	14	0	2	13	3	2	86
Sektor prywatny	57	17	31	31	9	1	0	20	3	1	171
Spółdzielczość	76	18	37	25	7	0	0	0	0	8	12
Dochody na jedną osobę											
Poniżej 200 zł	40	11	36	31	4	0	0	30	2	0	64
201 - 325	62	10	34	26	2	4	1	18	4	3	106
326 - 449	55	16	24	26	5	0	0	24	5	6	100
450 - 599	67	19	30	15	7	1	2	20	4	3	115
Powyżej 599 zł	71	21	20	12	16	3	2	26	3	2	165
Ocena własnych war. mater. żyć											
Średnie	54	11	29	26	6	3	1	26	4	4	159
Dobre	60	20	26	18	6	1	0	22	4	4	290
Dobre	70	16	25	19	10	2	3	24	2	2	196
Udział w prakt. religijnych											
Kilka razy w tygodniu	74	15	8	6	5	3	0	40	1	6	27
Raz w tygodniu	59	15	28	18	5	1	1	24	5	5	314
Kilka razy w miesiącu	59	16	33	27	6	3	1	17	1	4	81
Kilka razy w roku	67	22	24	24	4	1	1	23	2	1	164
W ogóle nie uczestniczy	56	12	29	18	27	1	5	24	5	1	58
Poglądy polityczne											
Lewica	52	16	24	19	13	1	4	25	5	4	135
Centrum	65	19	30	18	3	2	0	25	3	3	201
Prawica	65	18	23	25	9	2	1	24	3	1	229
Trudno powiedzieć	57	9	31	12	1	1	0	20	5	9	79